

Bildiri Özeti

Günümüz dünyasının paradigmasını bilmek için felsefeyi ve felsefe tarihini bilmek önem arz etmektedir. Bu paradigmanın ihtiva ettiği şeylerden birisi de bedendir. Dolayısıyla erkek-kadın cinsiyetlerinin bedenini ve cinsiyet/beden algılarının günümüze gelene kadarki uğrak noktalarını da felsefe tarihi üzerinden okuyabilmemiz mümkündür. Bu şekilde bir okuma ile cinsiyetlerin, günümüzde erkeğin kadına olacak şekilde, diğerine tebarüz eden tahakkümünün ilk majör izdüşümü felsefe tarihinin en büyük kırılımı yani Mitos'tan Logos'a geçiş üzerinden pekala okunabilir vaziyettedir. Bu okumanın yapılabilmesi ise Pythagoras (d. M.Ö. 570) ve takipçilerinin yaptıkları felsefenin mahiyetini ve sınırlarını belirleyebilmek adına (1) logos'u tanımlamak, (2) logos'un sınırlarını belirlemek ve (3) kosmosu anlamlandırmak amacıyla geliştirilmiş olduğu diyadlarda karşımıza çıkar. Bu diyadlar, Pythagoras'ın çağdaşı sayabileceğimiz Thales (d. M.Ö. 624) ile başlatılan felsefede logos'un tebarüzüne yakın zamanlarda ortaya atılmıştır. İşbu diyadlar Philolaos tarafından nihai formuna ulaşan ve on adet olan şunlardır: erkek-dişi; iyi-kötü, durağan-hareketli, sınırlı-sınırsız, düz-eğri, aydınlık-karanlık, tek-çift, bir-çok, sağ-sol, kare-dikdörtgen. Bunlara bir ekleme daha yapılabilecekse bir üst ve diğerlerini anlamlandırıcı bir diyad olarak "logos-mitos" diyadı da eklenip felsefe tarihi bunlar üzerinden okunabilir hale getirilmiş olur.

Thales ve Pythagoras öncesi olarak tanımladığımız mitos döneminde doğrulama imkânından uzak, akla ait olmayan ve gerçek olamayacağı bilinen bilgiler üzerinden bir kosmos tasavvuru inşa edilmiş durumdaydı. Yine bu kosmos, dünya ve insanlığın tasarımdan öteye geçip gerçek hale gelişi tanrıçalar ve kadın bedeninin doğurganlık özelliği üzerinden oluşturulmuş mitler ile ve diyadların sağındaki kavramlar ile anlam kazanmaktadır. Ancak logos'a geçişten sonra önem kazanan akıl, doğru bilgi gibi kavramlar cebir aracılığıyla aksiyomlarla kanıtlanmış bilgiyi doğru ve gerçek kabul etmektedir. Bu geçiş süreci ile birlikte gerçekleşen kırılımın ardından mitlerin ve mitos'un itibarının yerildiği, mitos'a ait her unsurun Pythagoras ve ardılları tarafından diyadlar aracılığı ile logos'u ve logos'a ait olanı tanımlamak adına bir "öteki ve ötekinin unsurları" olarak dikotominin diğer ucu olarak kullanıldığı ve her mitos unsurunun logos'un karşısında konumlandırıldığı gözlemlenmektedir. Bunlarla birlikte aslında görülen bir diğer şey; insanın doğanın içkinliğinde bir nesne olmaktan kurtulup doğayı nesneleştirmesi ve onun öznesi haline gelmesi. Bu diyadın barındırdığı kavramların içerisine 'logos'a ait olana erkek; mitos'a ait olana kadın'ın eklenmesi ile mitos'tan logos'a geçiş olarak bilinen felsefi kırılımın aslında cinsiyetlerin bedeni üzerinden nasıl bir yöne evrildiği, mitos'a ait olanın, yani kadının ve kadına bağlı unsurların kötücül olduğu gibi algılar neticesinde günümüze kadar uzanan cinsiyetler arası bir tahakküm ve nefret ilişkisinin özne-öteki üzerinden nasıl temellendiğini gözlemlemek mümkündür. Nitekim bu mahiyetteki cinsiyetler arası ilişkinin pratik tezahürlerinden birisi de ozanlar tarafından anlatılagelen mitlerde vücut bulur.

Öyle ki; kosmos tasavvurunu kadın bedeninin doğurganlığı üzerinden geliştiren arkaik mitlerde post-logos dönemde kosmosun oluşumunda kadın doğurganlığını erkeklerin öncelediği ve tetiklediği bir yöne doğru evrilmeyi gözlemlemek mümkündür. Buna “The Milky Way” denen “Samanyolu’nun Oluşumu” adındaki mit örnek gösterilebilir.

Bahsedildiği üzere felsefe tarihinde mitos’tan logos’a geçiş döneminde başvurulan diyadlarda beden ve cinsiyet algısının öznenin kendisini ve nesnesini bilmesi, logos’un ne olduğunun tanımlanması ve toplumsal yaşamın neredeyse 2700 yıldır hangi cinsiyet algılarına göre nasıl şekillendiği hususlarını açıklayıcı olduğu ortadadır.

Felsefe’de logos döneminin ardından Hristiyanlık inancının Avrupa’da yaygınlaşması ve 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu’nun çöküşü neticesinde bir dizi sosyal kriz patlak vermiştir. Bu krizler, yaklaşık beş yüz yıldır Roma İmparatorluğu’nun tahakkümü birlikte İskenderiye Kütüphanesinin yakılması ile birlikte başladığı kabul edilen Avrupa (Karanlık) Ortaçağ’ı bizi karşılar. Ortaçağ, nesillerin birikimini yansıtan kadim bilgi kaynaklarının çoğunun yakılması; Platon gibi metafizik ve Bir Tanrı’yı olumlamayan, negatif Hristiyan teolojisi olarak yorumlanabilecek her türlü eserin reddiyesi gibi unsurlar sebebiyle Avrupa ve felsefe tarihi için bir gerileme çağıdır. Ortaçağda hakikate olan yaklaşım, akılla olan bağlantısını kaybetmiş ve yalnızca Tanrı’ya içkindir. Hakikatin bu dünyadaki kaynağı ise Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcileri olan kilise görevlilerinin doktrinleridir.

Bu olaylar çağın felsefesinin Hristiyan teolojisi ve kilise egemenliği izleğinde, bu doktrinler ile mecburen uyumlu olacak şekilde sürmesine sebep olmuştur. Ortaçağın beden üzerinden okumasını yapıyor olmak da haliyle Hristiyan teolojisinin ve kilise doktrinlerinin beden alımlamalarını okumak demektir: Hristiyan teolojisi, bedenin günahkâr ve kötü olduğu doktrinini ihtiva eder. İnsan bedeni, Tanrı’nın imtihanıyla sınanmak için bir araç olarak görülmekte olup Dünya, geçici süreliğine ruhu deneyimlemek için Tanrı kullarının fırlatıldığı bir fiziki mekân olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle cinsiyetler arasındaki diyad, halen daha Antik Yunan kültürü etkisinde şekillenen Avrupa kolektif bilinçdışı imgelemlerine sonradan eklenen Hristiyan teolojisi ile aynı potada eritmeye çalışılmış ve görece erkek lehine olsa dahi her iki cinsiyetin bedeninin de olumsuzlandığı bir durum ortaya çıkmıştır çünkü; beden, arzular. Bu arzulardan kurtulmak ve bedeni - ruhtan ayrı olanı dizginlemek için çile çekmek, ona acı çektirmek gerekmektedir. Bu nedenle, cinsel arzular ve bedensel zevkler genellikle günah olarak kabul edilmiş ve kilise doktrinlerince kınanmıştır. Özellikle de kadınlar cinsel arzuların ve doğurganlığın sembolü olarak daha fazla baskı altında tutulmuş ve bedenlerinin kontrol altında tutulması gerektiği öğretilenmiştir.

Avrupa Ortaçağ dönemi, İskenderiye kütüphanesinin yakılması ve dogmatik, monistik ve kısıtlayıcı doktrinleri ışığında değerlendirildiğinde çoğu felsefe anlatıcısının literatürde düşebileceği bir yanılgıya düşmenin mümkün olduğu görülebilir çünkü düşünce, kendini ortaya koyabileceği özgürlük alanına ihtiyaç duyar ve Ortaçağ döneminin Avrupa için özgürlükçü bir ortam olmadığı açıktır. Oysa özgürlük ortamından bağımsız bir şekilde elimizdeki verilere bir meta-bakış ile yaklaştığımızda tıpkı tüm felsefe tarihinde gözlemlediğimiz ve sıklıkla bahsedilen premodern, modern ve postmodern izleğinde Ortaçağ düşüncesinin de kendine yer edindiğini görürüz: Bu yer edinimi, işte beden üzerinden felsefe tarihi okuması yapıldığında bize kendini göstermektedir çünkü; beden üzerinden okunmadığı vakit, logos sonrası dönemden modern felsefenin ayak seslerini duyduğumuz Descartes'a gelene kadar bir boşluk olarak tanımlanan Ortaçağın rolü, oysa bedenin öneminin azaltılarak ve onun istencinden, arzularından vazgeçilerek modern döneme geçişin yolunu hazırlamıştır denebilir.

Ortaçağ döneminin ardından gelen modern dönem felsefelerini, kimilerine göre henüz modernizmin ayak sesleri, kimilerine göre ise modernizmin başlangıcı olarak tanımladığımız Descartes'ın hakikate ulaşmakta kullandığı metodolojisini yine Mitoş'tan itibaren yaptığımız üzere beden üzerinden okumak mümkündür. Yalnızca modern felsefelerde Descartes ile birlikte ulaştığımız nokta, felsefe tarihini bedenin varlığı üzerinden değil; yokluğu üzerinden okumak olarak karşımıza çıkacaktır.

Descartes'ın felsefi metodolojisinde bedenin rolü kendisinden önceki felsefi sistemlere göre çok daha radikal bir mahiyette ve avangart bir vaziyettedir. Descartes, Hristiyan teolojisine uygun olarak - bu bağlamda daha radikal bir Ortaçağ düşüncesi demek bile mümkün olabilir - öne sürdüğü bu metodolojide; insanın varlığını, beden ve ruh (özne/suje ve nesne) olmak üzere ikiye ayırarak bir düalizm ortaya atar. Bu düalizm, onun hakikate ulaşma çabasının başlangıç noktasıdır.

Descartes'a göre hakikat; premodern diye bahsettiğimiz dönemlerde olduğu gibi özneyi aşkın bir kaynaktan olup insanın onu anlamaya çalıştığı bir şey değil; direkt olarak özneye içkin bir durumdur. Özneye içkin olan bu hakikate ulaşma sürecinde de beden ve bedene bağlı duyular, insanı yanıltıp aldatılabilir ve hakikatten uzaklaştırabilir. Bu nedenle hakikate ulaşmak için bedene ve bedene bağlı duyuların ötesine geçmek gerekir çünkü; Descartes, ikiye ayrı varoluş biçimine ayırdığı insanı her iki varoluş üzerinden de değerlendirerek hakikate ulaşmaya çalışır ve nihayetinde hakikate ulaşabilmeyi başaran öznenin niteliği şu şekilde özetler: “zaman ve mekan dışı, yalıtılmış, soyut, cinsiyetsiz ve dört duvar arasında başka hiçbir fenomenle etkileşimde olmayan salt bilinç ve ruhtan oluşan haliyle bedensiz ve arzusuz bir öznedir. Haliyle tüm dikotomik sıfatlardan uzak olan bu özne; salt bilinç ve ruhtan oluşması itibarıyla evrensel geçerliliği olan hakikate ulaşır hakikatin tabii olduğu yegâne merciidir.” Yani; Metodolojisi boş oda içerisindeki bedensiz bilinç ve salt ruhtan ileri gelen Descartes felsefesi, bu metodoloji ile, etrafındaki her fenomene “şüphe” ile yaklaşmış ve onların hakikate dahilliğini sorgulamıştır. Öyle ki bu fenomenlere, insan bedeni de dahildir. Bu sebeple Descartes’ın süjesi bedensiz bir ruhtur. Descartesçı bir izlekte devam eden modernist aydınlanmacı felsefe, 1781’de Kant ile birlikte zirve yapmıştır.

1781 sonrası felsefi düşüncede ve haliyle beden algılarında yeni bir kırılımı daha gözlemlemek mümkündür. Bu kırılım 1755 yılında gerçekleşmiş devasa büyüklükteki deprem ve depremin tetiklediği tsunaminin şehre olan bir o kadar yıkıcı etkisi neticesinde bildiğimiz Lizbon felaketi ile ilişkilidir. Bu felaketin ardından Goethe gibi edebiyatçılar başta olmak üzere onların ardından Fichte, Schelling ve Schopenhauer gibi Alman romantik felsefecileri ile insanın salt özne, ruh ve akli/düşünsel bir varlık olmadığı; dışlanan, bir öteki olarak arka plana atılan bedensel ve duygusal bir varoluş biçimi ile de doğanın karşı konulamaz gücünün ve yıkım potansiyelinin tahakkümü altında, doğaya içkin ve şimdi ve burada’da yaşayan bir nesne konumunda da olduğu tekrar gün yüzüne çıkartılmıştır. Özellikle de Fichte’nin sübjektif idealizmi ve Schopenhauer’ın istenci ile birlikte yapılan Alman romantikleri okumalarının çağımız postmodern düşüncesine yol açtığı ve onu şekillendirerek Descartes’ın başlattığı bu düalist ruh ve beden yaklaşımında ibrenin bedensel varoluş lehine bir tutum sergilemeye başladığı, insanlıkla ilgili görüşlerin kutup yıldızının beden olduğu gözlemlenmektedir. Artık hakikat ve varlık; ‘şimdi ve burada’ bir bedende barınana niteliksel olarak indirgenmiş ancak niceliksel olarak ise sekiz milyar parçalı bir puzzle haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe Tarihi, Mitos, Logos, Ortaçağ, Modernizm, Postmodernizm, Beden, Erkek, Kadın